Міністерство освіти і науки України
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Природничий факультет

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ НАУК»

15-16 квітня 2025 р.

Київ 2025 р.

УДК: 378:5(082)

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців природничих наук», 15-16 квітня 2025 року. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2025. 290 с.

Укладачі збірника матеріалів конференції:

Вікторія ЛАВРІНЕНКО – доцент, кандидат біологічних наук УДУ імені Михайла Драгоманова.

Мирослава ПІВЕНЬ – студентка 3-го курсу спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.07 Географія, голова НТСА Природничого факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори матеріалів доповідей.

Збірник матеріалів науково-практичної конференції «Актуальні проблеми підготовки фахівців природничих наук» об'єднує тези доповідей науковців, викладачів, аспірантів і студентів, присвячених сучасним викликам і перспективам підготовки кадрів у галузях біології, хімії, географії, екології та суміжних наук. У публікаціях розглядаються інноваційні педагогічні технології, модернізація змісту природничої освіти, формування професійної компетентності майбутніх фахівців, інтеграція науки і практики у навчальному процесі. Збірник буде корисним для науковців, педагогічних працівників, методистів та усіх, хто зацікавлений у розвитку природничої освіти в умовах сучасних освітніх трансформацій.

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2025

ГЕОГРАФІЯ РОЗМІЩЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МІСТ ЕНЕРГЕТИКІВ УКРАЇНИ

Харенко І.М.,
завідувач лабораторією
комплексних географічних досліджень
кафедри географії природничого факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
e.a.hummer15@ukr.net

Анотація: Проаналізовано причини створення та фактори розміщення українських міст, побудуваних для функціонування великих електростанцій. Розглянуто сучасний стан їх розвитку.

Ключові слова: міста енергетиків, теплові електростанції (ТЕС), теплові електроцентралі (ТЕЦ), державні районні електростанції (ДРЕС), гідроелектростанції (ГЕС), гідроакумулятивні електростанції (ГАЕС), атомні електростанції (АЕС), атомні теплоелектроцентралі (АТЕЦ).

Для України міста енергетиків – це особливий тип поселень. Енергетична інфраструктура тяжіє завжди до великих промислових підприємств. На великих електростанціях працює багато обслуговуючого персоналу.

Якщо така електростанція знаходиться біля великого міста то для цього персоналу будуються нові квартали або цілі селища в межах великих міст. Але в більшості випадків для електростанцій будують окремі населені пункти у вигляді містечок а то і цілих міст.

Час утворення цих міст для України різний. Одні з них утворені і побудовані ще за часів перших п’ятирічок. Інші відлік своєї історії починають після Другої світової війни. В таких містах споруджується однотипне житло і типові адміністративні споруди. Особливістю цих міст є те, що вони стилістично єдині, неокласичного або модерністського характеру. Виділяються ці міста і елементами монументального мистецтва енергетичної тематики.

Тому така структура цих міст в чомусь нагадує житлові масиви або робітничі селища на околицях великих міст. Але це не околиці. Таким є все місто.

Серед таких міст особливо виділяються міста, побудовані біля атомних електростанцій (АЕС). В них населення може досягати 40-50 тисяч жителів на відміну від 10-15 в містах при теплових електростанціях. Такі міста не мають історичних центрів і утворені централізовано за єдиним планом, споруджувалися дуже швидко в період 1970-1980 років.

Типовістю таких міст є на початковому етапі будівництво 2-3 мікрорайонів з громадським центром, але вже через 6-7 років їх уже не вистачає і потрібно зводити нові мікрорайони.

В ті часи завдяки єдиному джерелу фінансування міста енергетиків будувалися швидко і мали повноцінну інфраструктуру.

На сьогодні значна частина міст енергетиків України в східній і південній частині перебуває в тимчасовій окупації і зрозуміло що в таких умовах їхня господарська діяльність як і кількість населення зведена до мінімуму. Переважна більшість електростанцій або зруйнована, або припинила виробництво електроенергії. Інфраструктуру і житловий фонд міст зруйновано, перетворивши їх в «міста-примари».

На решті території України міста енергетиків функціонують, але в обсягах значно нижчих за довоєнних час. Зменшилась також і кількість населення.

Географія розміщення міст енергетиків України прослідковується в історичному ракурсі. Першими почали створювати такі міста біля теплових електростанцій. Найбільш відомими серед них є:

- Зугрес. Одне з перших в Україні міст енергетиків поблизу Зуївки, що на Донеччині. Розпочали будувати в 1930 році разом із Зуївською ДРЕС. До Другої Світової війни Зуївська ТЕС була найпотужнішою ТЕС в СРСР. Місто залишило за собою назву на честь станції. Це нетиповий випадок – переважно містам енергетиків надають мальовані назви. З 2014 року окуповане російськими загарбниками;
- Миронівський. Селище збудоване в 1953 році біля Миронівки на Донеччині у зв'язку з будівництво Миронівської ДРЕС. Електростанція потребувала великої кількості трудових ресурсів і було споруджено селище міського типу Миронівський. З 2022 року окуповане;
- Новий світ. Старобешівська ТЕС побудована в 1954-1958 роках. Для робітників електростанції за 10 кілометрів від Старобешевого було збудоване селище міського типу Новий Світ, розташоване на річці Кальміус на Старобешівському водосховищі. З 2014 року перебуває під окупацією;
- Слобожанське. В 1960 році запрацювала одна з найбільших в Україні Зміївська ТЕС (проектна потужність 2400 МВт). Для робітників станції звели селище, яке назвали Комсомольське. На своєму піку селище мало 15,8 тисяч мешканців (1989 р.) у 2016 році селище Комсомольське було перейменовано на Слобожанське. 22 березня 2024 року внаслідок російського масованого обстрілу Зміївську ТЕС було зруйновано;
- Зеленодольськ. В 1965 році було збудовано Криворізьку ДРЕС – 2 (тепер-Криворізька ТЕС), а у у1972 році станція вийшла на максимальну потужність – 3000 МВт (на той момент вона була найпотужнішою в Європі). Для робітників електростанції у 1962 році було засновано Зеледольськ. Місто має повноцінну інфраструктур. У найкращі часи населення міста досягало 15 тисяч мешканців;
- Світлодарськ. В 1967 році на Донеччині почали будувати Вуглегірську ТЕС. Вона розташована лише за 6 км від Миронівської, проте її потужність в 10 разів більша. Для робітників електростанції було засноване місто Світлодарськ. На початку XXI століття населення становило 13 тисяч мешканців. З 2022 року мсто окуповане;

- Українка. Місто виникло як поселення працівників Трипільської теплової електростанції в 1962 році. На сьогодні населення 15 тисяч жителів. В 2024 році ТЕС була зруйнована російською ракетою.

Іншим типом міст енергетиків є міста, що виникли в результаті будівництва гідроелектростанції (ГЕС). До них відносяться:

- Нова Каховка. Будівництво Каховської гідроелектростанції як і міста відбулося протягом 1950-1956 років. Населення перед війною досягало 45 тисяч осіб. В ніч на 6 червня росіяни здійснили підрив Каховської дамби, що призвело до людських жертв і неймовірної щкоди природі і сільському господарству. На сьогодні місто перебуває в окупації;
- Світловодськ. Місто як і Кременчуцька ГЕС було збудовано в 1954 – 1957 роках. Спочатку назвали Хрущов, потім Кремгес, а з 1963 року – Світловодськ. Населення міста на піку перевищувало 50 тисяч жителів. На сьогодні це значний промисловий центр;
- Новодністрвоськ. Місто побудоване разом з Дністровським гідровузлом в 1973-1975 роках.10 тисяч жителів. Промисловий центр з машинобудівними заводами.

Третій тип таких міст – це міста побудовані разом з атомними електростанціями (АЕС). До них відносяться:

- Енергодар. Єдине в Україні, яке є двічі містом енергетиків. Спочатку його збудували для працівників Запорізької ДРЕС у 1977 році, а потім до цього додалась Запорізька атомна електростанція (ЗАЕС), споруджена в 1980-1993 роках. Населення міста досягло 50 тисяч жителів. З 2022 року місто як АЕС та ТЕС перебуває під окупацією;
- Вараш, місто як і Західно-Українську АЕС збудували в 1971-1977 роках з назвою Кузнецовськ. Згодом станцію перейменували у Рівненську а місто у Вараш;
- Південноукраїнськ. Місто почали будувати у 70-х роках ХХ ст. у зв’язку з будівництвом атомної електростанції. Раніше мало назву Южноукраїнська атомна електростанція Южноукраїнська. Перейменовані з 2023 року;
- Нетішин. Статут міста має з 1984 року у зв’язку з будівництвом Хмельницької АЕС. Населення на сьогодні досягає 30 тисяч осіб;
- Щолкіне. Місто засноване в 1978 році для будівельників Кримської АЕС. До війни проживало 10 тисяч жителів. На сьогодні місто окуповане;
- Орбіта. Місто-супутник не побудованої Чигиринської АЕС. На сьогодні залишилось декілька житлових будинків. Планується відновлення будівництва як самого міста так і АЕС;
- Прип'ять. 50-ти тисячне місто повністю відселене в 1986 році у зв’язку з аварією на Чорнобильській АЕС;
- Славутич. Місто збудоване в 1986 – 1988 роках для працівників Чорнобильської АЕС. На сьогодні проживає близько 10 тисяч жителів. В 2022 році місто було тимчасового окуповане російською армією.

Список використаних джерел

1. Федір Заставний. Економічні райони України. Львів. Апріорі, 2010.
2. Івченко А. Міста України. Довідник. К.: НВП Картографія, 1999.
3. Черненко Є. Основні питання розвитку економіки міста. Управління сучасним містом. 2004 № 7-9.
4. Широчин Семен. Українські міста енергетиків. Київ 2024.